

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
БОШ ИЛМИЙ-МЕТОДИК МАРКАЗИ**

**ТОШКЕНТ ТИББИЁТ АКАДЕМИЯСИ ХУЗУРИДАГИ ПЕДАГОГ
КАДРЛАРНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ
ОШИРИШ МИНТАҚАВИЙ МАРКАЗИ**

«Тасдиқлайман»

Тошкент тиббиёт академияси
хузуридаги педагог кадрларини
қайта тайёрлаш ва уларнинг
малакасини ошириш тармоқ маркази
директори, доцент

_____ **У.А.Ташкенбаева**

« ____ » _____ 2015 й.

**ПЕДИАТРИЯ ФАНЛАРИНИНГ ТАРАҚҚИЁТ
ЙЎНАЛИШЛАРИ ВА ИННОВАЦИЯЛАРИ МОДУЛИ
БЎЙИЧА**

Ў Қ У В – У С Л У Б И Й   М А Ж М У А

Тузувчи:

проф. Халматова Б.Т.

Тошкент -2015

МУНДАРИЖА

ИШЧИ ДАСТУР	3
МАЪРУЗА МАТНИ	8
Мавзу: Таълим технологияларининг педиатрик фанларни ўқитишдаги ўрни.....	8
Мавзу: ТАЛАБАЛАР БИЛИМИНИ баҳолаш ВА НАЗОРАТ ҚИЛИШ.....	16
АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ	22
Мавзу. Педиатрия йўналиши кафедраларида талабаларни интерактив усуллар ёрдамида ўқитиш услублари (2 соат).....	22
ГЛОССАРИЙ	28

ИШЧИ ДАСТУР

I. Модулнинг мақсади ва вазифалари

“Педиатрия фанларининг тараққиёт йўналишлари ва инновациялари” модулининг мақсади: педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малака ошириш курс тингловчиларини педиатрия фанларининг замонавий муаммолари ҳақидаги билимларини такомиллаштириш, педиатрия муаммоларини аниқлаш, таҳлил этиш ва баҳолаш кўникма ва малакаларини таркиб топтириш.

“Педиатрия фанларининг тараққиёт йўналишлари ва инновациялари” модулининг вазифалари:

- педиатрия фанларини ўқитишда педагогик фаолият, олий таълимда ўқитиш жараёнинини технологиялаштириш билан боғлиқликда юзага келаётган муаммоларни аниқлаштириш;

- тингловчиларнинг педиатрия фанлари муаммоларини таҳлил этиш кўникма ва малакаларини шакллантириш;

- педиатрия фанлари муаммоларини ҳал этиш стратегияларини ишлаб чиқиш ва амалиётга татбиқ этишга ўргатиш.

Модулни ўзлаштиришга қўйиладиган талаблар

“Педиатрия фанларининг тараққиёт йўналишлари ва инновациялари” модулини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида тингловчилар:

- педиатрия фанларини ўқитишда педагогик фаолият билан боғлиқликда юзага келадиган муаммолар ва уларни ҳал этиш стратегиялари; замонавий педагогик атамаларни қўллаш билан боғлиқ муаммолар; олий таълимда илғор педагогик технологияларни қўллаш билан боғлиқ муаммолар ва уларни ҳал этиш йўлларини билиши керак;

- замонавий педиатрия фанлари муаммоларига доир кейслар тузиш, уларни амалиётда қўллаш кўникмаларига эга бўлиши керак;

- педиатрия фанларининг муаммоларини аниқлаш, таҳлил этиш, баҳолаш ва умумлаштириш малакаларини эгаллаши лозим.

Модулнинг ўқув режадаги бошқа модуллар билан боғлиқлиги ва узвийлиги

Модул мазмуни ўқув режадаги “Педиатрия фанларини ўқитишда педагогик маҳорат”, “Педиатрия фанларини ўқитишда ўқув-услубий таъминот” ўқув модуллари билан узвий боғланган ҳолда педагогларнинг касбий педагогик тайёргарлик даражасини орттиришга хизмат қилади.

Модулнинг олий таълимдаги ўрни

Модулни ўзлаштириш орқали тингловчилар педагогик муаммоларни аниқлаш, уларни таҳлил этиш ва баҳолашга доир касбий компетентликка эга бўладилар.

Модул бўйича соатлар тақсимоти:

№	Модул мавзулари	Тингловчининг ўқув юкламаси, соат					
		Хаммаси	Аудитория ўқув юкламаси				Мустақил таълим
			жами	жумладан			
				Назарий	Амалий машғулот	Кўчма машғулот	
1.	Педиатрик фанларни ўқитишда инновацион технологиялар	6	6	2	4		
2	Таълим технологияларининг педиатрик фанларни ўқитишдаги ўрни	6	6	2	4		
3	Кейс стади ва муаммоли ўқитиш усулининг педиатрия фанларини ўзлаштиришдаги ахамияти	6	6	2	4		2
4	Талабаларга дарс беришда модул технологияси ва масофавий ўқитиш усуллари	6	6	2	4		2
5	Талабалар билимини баҳолаш ва назорат қилиш	6	6		6		
	Жами:	34	30	8	22		4

НАЗАРИЙ МАШЎУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1. Мавзу. Педиатрик фанларни ўқитишда инновацион технологиялар (2 соат)

Режа:

1. Таълимда инновация тушунчаси
2. Педиатрик фанларни ўқитишда инновацион технологиялардан фойдаланиш

Замонавий ўқитувчи фаолиятида юзага келадиган қийинчилар ва уларни бартараф этиш йўллари. Ўқитувчининг инновацион фаолиятини ташкил этиш ва инновацион салоҳиятини ривожлантириш – долзарб педагогик муаммо сифатида.

2. Мавзу. Таълим технологияларининг педиатрик фанларни ўқитишдаги ўрни (2 соат)

Режа:

1. Таълим технологиялари тўғрисида тушунча
2. Педиатрик фанларни ўқитишда педагогик технологияларга бўлган асосий талаблар

3. Мавзу. Кейс стади ва муаммоли ўқитиш усулининг педиатрия фанларини ўзлаштиришдаги ахамияти (2 соат)

Режа:

1. Педиатрия фанларини ўқитишда педагогик усуллардан фойдаланиш
2. Кейс стади усули ва унинг педиатрик фанларни ўқитишдаги ўрни
3. Муаммоли ўқитиш технологияси

4. Мавзу. Талабаларга дарс беришда модул технологияси ва масофавий ўқитиш усуллари (2 соат)

Режа:

1. Модул тизими тўғрисида тушунча
2. Масофавий ўқитиш технологияси

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1. Мавзу. Педиатрия йўналиши кафедраларида талабаларни ўқитишда инновацион технологиялар (4 соат)

Режа:

1. Педиатрик фанларни ўқитишда инновацияларнинг ахамияти
2. Амалий машғулот ва маърузаларда инновацияларни қўллаш

2. Мавзу. Педиатрия йўналиши кафедраларида талабаларни интерактив усуллар ёрдамида ўқитиш услублари (4 соат)

Режа:

3. Янги педагогик усуллар тўғрисида тушунча
4. Интерактив усулларнинг турлари
5. Педиатрия фанларида интерактив усулларни қўллаш

Кейс: Замонавий шароитда ўқитувчи фаолиятида юзага келадиган муаммолар. Кейс: Олий таълимда илғор педагогик технологияларни татбиқ этиш.

3. Мавзу. Педиатрия йўналиши кафедраларида талабаларни ўқитишда кейс стади ва муаммоли ўқитиш усуллари қўллаш

Режа:

1. Кейс стади усулини амалий машғулотда қўллаш
2. Педиатрик фанларни ўқитишда муаммоли дарс ва маърузаларни ташкил қилиш

4. Мавзу. Педиатрия йўналиши кафедраларида талабаларни ўқитишда модул технологияси ва масофавий таълимни қўллаш

Режа:

1. Педиатрия фанларидан модулли ўқитишни ташкил қилиш
2. Педиатрик фанларни ўзлаштиришда масофавий ўқитишнинг ўрни

5. Мавзу. Педиатрия йўналиши кафедраларида талабалар билимини баҳолаш усуллари

Режа:

1. Рейтинг тўғрисида тушунча
2. Педиатрия фанларида баҳолашнинг мақсад ва вазифалари
3. Назорат турлари
4. Рейтинг натижаларини таҳлил қилиш

КЎЧМА МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

Ушбу модулда кўчма машғулот режалаштирилмаган.

МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ МАВЗУЛАРИ

- Педиатрия фанларини ўқитишни ташкил этиш шакллари.
- Педиатрия фанларини ўқитишда кейс-стади технологияларидан фойдаланиш
- Педиатрия фанларини ўқитишда лойиҳалаш услубини тадбиқ этиш
- Педиатрия фанларини ҳамкорликда ўқитиш технологиясидан фойдаланиш.
- Педиатрия фанларини ўқитишда интерфаол таълим услубини тадбиқ этиш
- Педиатрия фанларини ўқитишда амалий ўйин услубидан фойдаланиш
- Педиатрия фанларини ўқитишда ахборот технологияларини қўллаш
- Педиатрия фанларини ўқитишда электрон таълим ресурсларидан фойдаланиш
- Педиатрия фанларини ўқитишда мультимедиа тақдимотларини яратишнинг методик асослари

- Педиатрия фанларини ўқитишда электрон дарсликлар яратишнинг методик асослари
- Педиатрия фанлардан электрон ўқув-методик мажмуаси, унинг тузилмаси ва таркиби.
- Педиатрия фанларини ўқитишда чет эл тажрибасини ўрганиш ва тадбиқ этиш
- Педиатрия фанларини ўқитишда Интернет тармоғидан фойдаланиш
- Педиатрия фанларини ўқитишда талабалар билимини назорат қилиш ишчи дафтарларини яратиш
- Педиатрия фанларини ўқитишда маъруза, амалий машғулотларини ташкил этишнинг методик асослари
- Педиатрия фанларини ўқитишда талабалар билимини аниқлаш ва баҳолаш мезонлари
- Педиатрия фанлари ўқитувчиларининг компетентлигини шакллантириш

АДАБИЁТЛАР РЎЙҲАТИ

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2012.
  2. Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. – Т.: Шарқ, 1998.
  3. Каримов И.А. Биз келажакимизни ўз қўлимиз билан қураимиз, 7-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 1999.
  4. Каримов И.А. Ватан равнақи учун ҳар биримиз маъсулмиз, 9-жилд. – Т.:
  - 5 Детские болезни, под ред. А.А. Баранова. – М., 2010
  - 6 Детские болезни, под ред. Н П. Шабалова. – М., 2010
- Интернетдаги маълумотларни қуйидаги сайтлардан олинади:
<http://www.medmir.ru>,
<http://www.doctor.ru>,

МАВЗУ: ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИНГ ПЕДИАТРИК ФАНЛАРНИ ЎҚИТИШДАГИ ЎРНИ

Режа:

1. Таълим технологиялари тўғрисида тушунча
2. Таълимда инновация тушунчаси

Таянч иборалар: *инновация, таълим технологияси, педагогик технология, ўқитиш методикаси, информацион технология, мотивация.*

Таълим технологиялари тўғрисида тушунча

Таълимни технологиялаштириш ғояси янгилик эмас. Бундан 400 йил аввал чех педагоги Ян Амос Коменский таълимни технологиялаштириш ғоясини илгари сурган. У таълимни “техникавий” қилишга ундаган, яъни ҳамма нарса, нимага ўқитилса, муваффақиятга эга бўлсин. Натижага олиб келувчи, ўқув жараёнини, у “дидактик машина” деб атаган.

Бундай дидактик машина учун: аниқ кўйилган мақсадлар; бу мақсадларга эришиш учун, аниқ мослаштирилган воситалар; бу воситалар билан қандай фойдаланиш учун, аниқ қоидаларни топиш муҳимлигини ёзган.

Таълим назарияси ва амалиётида ўқув жараёнига технологик хусусиятни бериш учун 50-йилларда биринчи уринишлар қилиб кўрилган. Улар ўз ифодасини анъанавий ўқитиш учун мажмуали техник воситаларни яратишда топган.

Ҳозирги вақтда педагогик технология «ўқитишнинг техник воситалари ёки компьютерлардан фойдаланиш соҳасидаги тадқиқотлардек қаралмайди, балки бу таълим самарадорлигини оширувчи омилларни таҳлил қилиш, ишлаб чиқиш ҳамда усул ва материалларни қўллаш, шунингдек қўлланилаётган усулларни баҳолаш йўли орқали таълим жараёнининг асослари ва уни мақбуллаштириш йўллари ишлаб чиқишни аниқлаш мақсадидаги тадқиқотдир» .

Бугунги кунда бутун дунё бўйлаб замонавий таълим тенденциялари амал қилинмоқда:

- Таълимда фундаментализм;
- Таълимни амалиётга яқинлаштириш;
- Таълимнинг асосий вазифаси – талабанинг ўз-ўзини англаши ва ўз билимларини намоён қилиши учун шароит яратиш;
- Табиат қонунларига риоя қилиш;
- Яхши натижаларга ориентация қилиш;
- Шахсга йўналтирилган таълим;
- Соғлиққа зарар етказмайдиган таълим;
- Таълим олувчига педагог томонидан мадад

Методология деб, ҳар қандай фаолиятни (бизнинг мисолда таълим жараёнининг лойиҳасини тузиш ва ундан амалда фойдаланиш) амалга оширишда фаолият юритувчи учун йўлчи юлдуз, яъни унинг фаолиятига тамойил бўлиб хизмат қилувчи, фаолият якунида эришиладиган мақсад кўрсаткичлари билан фалсафанинг энг умумий ва мазкур фаолиятнинг хусусий қонунлар системасига айтилади. Буни яна, шу фаолиятнинг фалсафий асоси ҳам дейилади.

Методика - мақсадга эришиш жараёнида қўлланиладиган усул ва услубларни қўллаш йўриқномаси.

Усул – Мақсадга етишишда қўлланиладиган таълимий тадбирлар ёки ўқув жараёнини амалга оширишда қўлланиладиган **услублар система (мажмуи)си** (рус тилида уни “метод” дейилади).

Услуб – таълимий ва тарбиявий мақсадларга эришишда, муайян тўсиқни енгиб ўтиш учун қўлланиладиган **тадбир ва чоралар система** (русчада уни педагогик “приём” дейилади).

Модул - таълим-тарбия жараёнидаги ўқув материалининг ҳажми, олдига қўйилган мақсади, билимларнинг мантикий боғлиқлиги ва фикрнинг тугалланганлигидан келиб чиқиб, иерархия поғоналарга ажратилган бўлаклари.

Педагогик технология - бу муайян лойиҳа асосида ташкил этиладиган, аниқ мақсадга йўналтирилган ўқув жараёнини система сифатида қараб, ушбу мақсаднинг натижаларини кафолатловчи таълим жараёнига технологик ёндошадиган таълимий тадбирдир.

Фанни ўқитиш услубиётидан фарқли технология:

- “қандай ўқитиш керак?” деган саволга жавоб бермай, балки аҳамиятли қўшимча

бўлган *“натижавий қандай ўқитиш ва ўқув жараёнини қандай қилиб энг мақбул*

- *ташкил этиш керак?* деган саволга жавоб беради;
- *аниқ шароитлардан келиб чиққан ва маълум натижага йўналган, аниқ педагогик зояга* лойиҳаланади;
- ўз натижаларини *қайта ишлаб чиқариши* билан фарқланади;
- таълим олувчилар ва таълим берувчига йўналтирилган дарснинг услубий ишланмаларидан фарқли ўлароқ, таълим олишда уларнинг ўз фаолиятлари ҳисобига ютуқ таъминланишига йўналтирилади.

Шахсга янгича қараш қуйидагилардан иборат:

- таълим жараёнида шахс объект эмас, субъект ҳисобланилади;
- ҳар бир таҳсил олувчи қобилият эгаси, кўпчилик эса истеъдод эгаси ҳисобланилади;

- этник маънавий қадриятлар (сахийлик, муҳаббат, меҳнатсеварлик, виждон ва бошқалар) шахснинг устувор хислатлари ҳисобланади.

Муносабатларни демократлаштириш қуйидагиларни ўз ичига олади:

- таҳсил олувчи ва таълим берувчи ҳуқуқларини ҳрмат қилиш;
- хатони тузатишга имкон бериш;
- ўз нуқтаи назарига эга бўлиш ҳуқуқи;

– таҳсил олувчи ва таълим берувчи муносабати зайли: таъқиқламаслик; бошқариш эмас, биргаликда бошқариш; мажбурлаш эмас, ишонтириш; буюриш эмас, ташкил этиш; чегаралаш эмас, эркин танлаб олишга имкон бериш.

Бугунги кунда ДТС асосида шакллантирилган таълим жараёнини замонавий педагогик технология асосида ташкил қилишда қўлланиладиган педагогик усулларни урта тоифага ажратилмоқда. Бу тоифадаги усуллар ўқув предметлари ўқув машғулотларининг лойиҳаларини тузганда ва педагогик технологияни таълим жараёнига жорий қилинаётганда, билим соҳаларининг хусусиятидан келиб чиқиб, керакли жойларида ишлатилади. Буларга куйидагилар киради:

Биринчи тоифадаги усуллар “Анъанавий усуллар” деб аталиб, тингловчи-ёшларга билимларни “етказиб бериш” тамойилига асосланадилар. Уларга: “Айтиб бериш”, “Кўрсатиб бериш”, “Намойиш”, “Маъруза тақдимоти”, “Савол-жавоб”, “Тўрт поғонали усули” кабилар. **Иккинчи тоифадаги усуллар** “Интерактив” усуллар деб номланиб, билим олувчиларни билим эгаллашларида “Фаоллаштириш” тамойилига суянади. **Учинчи тоифадаги усуллар** “Ноанъанавий усуллар” дейлиб, таълим – тарбия жараёнини “Жадаллаштириш ва самарадорлигини ошириш” тамойилидан келиб чиқади (Методик тавсиянинг 6-бетида кўрсатиб ўтилган). Бу уч тоифадаги усуллар тарихан таркиб топиб, вақт ўтиши билан бири-бирдан такомиллашиб, ўз даврининг талабига жавоб берганлар. Юқорида акс этирилган усулларнинг, “Педагогик технологиядан” ташқарисини амалда қўллаётганда, ижобий томонлари билан бир қаторда камчиликлари ва ноқулай томонлари мавжудлиги ўқув жараёнида аниқланган.

"Педагогик технология" куйидаги тамойиллардан келиб чиқади:

Биринчиси - таълим-тарбия жараёнини лойиҳалашда ва шу лойиҳа асосида ўқув машғулотини амалга оширишда замона илмининг объектив борлиққа энг илғор ёндашуви бўлган "Системали (мажмуи) ёндашув" тамойилига ҳамда унинг қонун ва қоидаларига доимо амал қилиш. Зеро, ўқитишнинг "Педагогик технология усули" юз фоиз "Системалар назарияси" асосида яратилган

Иккинчиси - таълим-тарбия жараёнини лойиҳалашда ва унинг асосида ўқув машғулотини олиб боришда дидактика (таълим назарияси)нинг барча принциплари ва қонун-қоидаларидан келиб чиқиш. Бунинг учун, ўқув машғулотини лойиҳасини тузувчи ва тузилган лойиҳа асосида ўқув машғулотини олиб борувчилар дидактикани яхши билишлари ва ундан педагогик амалиётда фойдалана олишлари шарт.

Учинчиси - ўқув машғулотининг лойиҳасини тузганда, бу жараённинг ажралмас ва таркибий қисмлари бўлган - "Мақсад ва мақсадчалар", "Уларга ажратилган вақт", берилладиган билимлар ичидаги "Таянч тушунчалар", "Дарс тури ва типи", "Педагогик услублар", "Ахборот технологиялари" ва "Дидактик материаллар" деган элементларини ўзаро узвий, яъни функционал боғлиқликда бўлган яхлитлик сифатида кўриш.

Тўртинчиси - ўқув жараёнини лойиҳалашда ва ундан амалиётда фойдаланишда тингловчилар эгаллашлари шарт бўлган билимларни, ўзлари

мустақил равишда топишларига урғу бериш. Яъни, педагог муайян соатда тингловчилар эгаллашлари шарт бўлган билимларни уларга айтиб бера қолмай, бу билимларни улар фаол фикр юритиб ўзлари топишларига эришиши лозим.

Бешинчиси - Педагогик технология тамойиллари асосида тузилган лойиҳа бўйича ўқув машғулоти амалга оширишда, эгалланадиган билимларни тингловчилар англашлари, хотирасида сақлашлари ва амалиётда қўллаш олишларини бир вақтнинг ўзида олиб боришга эришиш. (Амалиётда қўллаш деганда фақат муайян бир ишни бажариб беришни тушуниб қолмай, эгалланган билимларни айтиб бериш ҳамда амалда қўллаш деб тушунилади).

Олтинчиси - ҳар бир ўқув машғулоти якунида эришиладиган натижаларнинг феъллар шаклида бўлиши. Бунинг учун, ҳар бир ўқув машғулотининг якунида тингловчи эришиши шарт бўлган иш ҳаракатлар тизими аввалдан белгилаб қўйилади.

Еттинчиси - ўқув машғулотининг якунида, олдиндан шу машғулот учун аниқланган баҳолаш тур ва мезонлари асосида барча тингловчиларнинг билимларни ўзлаштирганлик даражасини аниқлаш

Педагогик технологияни ва унинг таркибий қисми бўлган ўқув машғулотларини лойиҳалашда ва амалиётда қўллашда қуйидаги учта тоифадаги усуллардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ.

БИРИНЧИ ТОИФАДАГИ УСУЛЛАР “Анъанавий усуллар” аталиб, тингловчи-ёшларга билимларни “етказиб бериш” тамойилига асосланади. Уларга: ахборотли – рецептив ёки иллюстратив – тушунтириш; репродуктив; муаммоли баён; эвристик ёки ярим тадқиқот ва тадқиқот, “айтиб бериш”, “кўрсатиб бериш”, “намойиш”, “маъруза тақдимоти”, “савол-жавоб” ва бошқалар киради.

ИККИНЧИ ТОИФАДАГИ УСУЛЛАР Ноанъанавий ёки “Интерфаол усуллар” деб номланиб, билим олувчиларни билим эгаллашларида “фаоллаштириш” тамойилига суянади. Уларга: “Шаталовнинг жадаллаштириб ўқитиш усули”, “муаммоли дарс”, “фикрий ҳужум”, “ақлий ҳужум”, “кичик гуруҳлар билан ишлаш”, “давра суҳбати”, “кластер усули”, “Б.Б.Б.”, “6x6x6”, (“3x3”, “4x4”, ...), “бумеринг”, “қора кути”, “бешинчиси ортиқча”, “ишбоб ўйин”, “ролли ўйин”, “баҳс-мунозара”, “қарама-қарши муносабат”, “заковатли зукко”, “зиг-заг”, “чархпалак”, “зинама-зина” ва бошқа кўпдан-кўп усуллар киради.

УЧИНЧИ ТОИФАДАГИ УСУЛЛАР “Илғор ёки Замонавий усуллар” дейилиб, таълим – тарбия жараёнини “жадаллаштириш ва самарадорлигини ошириш” тамойилидан келиб чиқилади. Уларга: “йўналтирилган матн”, “дастурлаштириш”, “технологик харита усули” “модулли ўқитиш усули” ва «лойиҳалаш усули» ҳамда ниҳоят барча усулларнинг афзаллик томонларини ўзида мужассамлаштирган “Педагогик технология” усули киради

Технология (юнонча. *techne* маҳорат+ *logos* таълимот) – ишлаб чиқариш жараёнлари усуллари ва услублари тўғрисидаги билимлар мажмуаси. Педагогикада ушбу атамага турлича таъриф берилган.

ЮНЕСКО бўйича: “педагогик технология – бу техник ва инсоний ресурсларни ҳисобга олган ҳолда таълим шакллари оптималлашга қаратилган тизимли усул”.

Инновация нима?

• **Инновация** – бу таълим муассасасининг анъанавий ва умумамалий ривожланишдан фарқли равишда прогрессив ривожланишига ёрдам берувчи янгилик.

• **Педагогик технология** – бу педагогик фаолиятнинг муваффақиятига кафолат берувчи жиддий илмий лойихалаш ва аниқ қайтаришдир.

Педагогик технологиянинг ажралиб турувчи ва эътиборга мойил хусусиятлари:

- *Максимал аниқ мақсадни қўйиш;*
- *Ўқув жараёнини такрорлаш;*
- *Ўзлуксиз қайта алоқани таъминлаш, ўқиш жараёнини коррекциялаш, ўқитиш циклининг мавжудлиги;*
- *Ўқитиш натижаларини режалаштириш ва уларга эришишни кафолатлаш.*

Таълим технологиялари бир қатор белгилар билан таърифланади:

- Аниқ, мантиқий педагогик, дидактик ўқитиш мақсадларини ишлаб чиқиш;
- Ўзлаштирилиши лозим бўлган ахборотларни тизимлаштириш, тартибга солиш, жипслаштириш;
- Дидактик, техник ўқитиш ва назорат қилиш усуллари комплекс равишда қўллаш;
- Ўқитишнинг диагностик функцияларини кучайтириш;
- Сифатли таълимни кафолатлаш

Янги информацион технологияларни қўллаш қуйидагига олиб келади:

- Таълим олиш мотивациясини кучайтиради;
- Ўқиш жараёнини индивидуаллаштириш ва қиёслаштириш;
- Шахсга йўналтирилган таълимга асосланади

Тиббиёт олийгоҳларидаги педагогларнинг ваколатлари

- *психолого-педагогик*
- *ташқилий-педагогик*
- *илмий-педагогик*

Олийгоҳ педагогининг профессионал ваколлати – мутахассиснинг интеграл таърифи бўлиб, унинг ҳаққоний вазиятда профессионал муаммолар ва типик профессионал вазифаларни ҳал қила олишидир.

Педагогик амалиёт унумли, камунумли ва унумсиз бўлиши мумкин.

- Унумли педагогик амалиёт марказида талабаларни кейинги касбий фаолиятларига тайёрлаш, уларни мустақил фикрлашга ўргатиш ётади.
- Камунумли педагогик ижодиётда педагог асосан ўз-ўзини мақташ, ўзини реклама қилиш билан шуғулланади.
- Унумсиз педагогик амалиётида педагог ўз касбий фаолиятига расмийлик нуктаи назаридан қарайди

Педагогларнинг иш натижаларига биноан уларни куйидаги даражаларга ажратиш мумкин:

- репродуктив – ўзи нимани билса талабаларни шунга ўргатади;
- адаптив – ўз билимларини аудиториядаги талабаларга мослай олади;
- билимларни тизимли моделлаштирувчи – курс бўйича билимлар системасини шакллантириш стратегиясини билади;
- тизимли моделлаштирувчи ижодиёт – ўз фанини хар томонлама етук шахсни шакллантиришга қаратилган стратегияни ишлаб чиқувчи ўз ишининг устаси.

Педиатрик фанларни ўқитишда таъхълимнинг асосий мақсади куйидагилардан иборат бўлиши керак :

- талабаларга мустақил фикр юритиш ва мустақил билим олишни ўргатиш;
- хамкорликда ишлашни ўргатиш;
- бошқалар фикрини тинглай олиш, мунозара олиб боришни ўргатиш, лозим бўлган холларда муроса қилишни билиш

• Таълимда инновация тушунчаси

Бугунги кунда таълим жараёнида тез ривожланиб келаётган ва энг кенг қўлланиладиган мультимедиа технологиялари хисобланади.

Олий мактаб замонавий талабларига жавоб берадиган ва ёш мутахассисларни тайёрлашда ўқитиш натижалари, ўқитиш жараёнидаги янги интенсив ўқитиш усулларини киритишга боғлиқ ва бу жараёнда талабаларнинг фаол иштирок этишлари мухим ахамиятга эга.

Ўзбекистон Республикаси Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида илгор педогогик технологияларни ўзлаштириш ва киритиш зарурлиги белгиланган. Ўзбекистон тиббий олий ўқув юртларида УАШ ни замонавий тайёрлаш даври таълим тизимининг ислохатини чуқурлаштирилиши, ўқув машғулотларининг фаол формаларини киритилиши билан характерланади.

Янги инновацион технологияларни асосий мақсади – замонавий ахборот шароитларида янги авлодни ҳаётга тайёрлаш, турли ахборотларни қабул қилиш, уни тушунишга ўргатиш, руҳиятга таъсирини англаш, техник воситалар ва замонавий ахборот технологиялар ёрдамида коммуникацияларни новербал шакллари асосида муомала усулларини ўрганишдир.

Олий таълим доирасида ахборот технологияларни ишлатишнинг 3 та ўзаро боғлиқ соҳаларини ажратиш мумкин: аудитория машғулотлари учун, электрон кутубхоналар, Интернет.

Ўқув жараёнида компьютер технологиялари асосида ўқитилишини замонавий босқичида қўлланиши ўқитиш усули сифатида компьютерни галдан галгача эмас, балки мунтазам биринчи машғулотдан охиригисигача ишлатилиши кўзда тутилади.

Дунёнинг етакчи давлатларида (Буюк Британия, АҚШ, Канада, Австралия, Франция ва бошқалар) 60 – йиллардан бошлаб медиа таълимга

асосий эътибор қаратила бошлади, у ўқувчи ва талабаларга медиамаданият дунёсига бемалол киришга ёрдам беради, оммавий ахборот воситалари тилини ўрганишда, медиаматнларни таҳлил қилишни ўрганишда ёрдам беради.

Замонавий компьютер ва ахборот технологияларини иқтисодиёт, фан ва таълимнинг барча соҳаларига кенг жорий этиш, халқаро ахборот тизимларига, шу жумладан, "Интернет"га кириб боришини кенгайтириш, юқори малакали программаловчи мутахассислар тайёрлаш даражасини ошириш масаласи давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Вазирлар Маҳкамаси 23 май 2001 йилдаги қарори бунинг яққол далилидир.

Ҳозирги кунда мутахассислар, гуруҳлар, йирик ишлаб чиқариш корхоналари ёки муассасаларининг фаолияти, кўп жихатдан уларнинг қай даражада зарурий маълумот ва ахборотлар билан тўла таъминланганлигига, ҳамда ушбу маълумотлардан қай даражада самарали фойдалана олаётганликларига боғлиқ бўлиб қолмоқда.

“Педиатрия” мультимедиа технологияси 6 та машғулот яратилган. Бу дастур компьютер хонасида намойиш этилади, ўргатувчи тизим сифатида қуйидаги тематикалар: болалар орасида кенг тарқалган касалликлар ва холатларни интеграллашган усулда олиб бориш. Ҳар бир машғулотда мавзу бўйича назарий материаллар, графика, анимация овоз билан кузатилади, амалий қисми бажарилиши ёзилган, индивидуал манипуляцияларни қилиш имконияти бор.

Талабалар билимини баҳолаш ва амалий кўникмаларни ўзлаштиришда қўлланиладиган замонавий ўқитиш усуллари:

- Кичик гуруҳларда ишлаш усуллари.
- Гуруҳда ўқитиш жараёнини оптималлаштурувчи усуллари (вазоят масала, иш ўйин, конкурс ва презентациялар).
- Кўп функционал масалалар билан боғлиқ бўлган ўқитиш усуллари (клиник аудит, дискурсия, кўникмаларни ўзлаштириш, исботларга асосланган тиббиёт).
- OSCE – оралик ва якуний назоратларни текширувчи усул – объектив структурланган клиник имтиҳон.
- Ўқитиш жараёнидаги мультимедиа технологиялари.

Амалий машғулотларда қўлланиладиган иш ўйинлари:

“Бўш звено”, “Асалари уяси”, “Юмалоқ стол”, “Ручка стол марказида”, “Галерея бўйича айланиш”, “Блиц - ўйин”, “Номалумот”.

Масалаларнинг кўпфункционаллиги билан боғлиқ бўлган рақобат топшириқлар:

- Иш ўйинлар: “Қопдаги мушук”, “Ким кўпроқ?”, “Ким тезроқ?”
- Кроссворд ечиш усули.
- Ўқув дискурсия шаклида машғулот ўтказиш.
- Мультимедиа технологияларидан презентация усуллари

Ўқитиш жараёнини фаоллаштириш усуллари.

“Case study” усули (аниқ вазоятларни анализ қилиш).

Вазият масалаларини ечиб талабаларда клиник фикрлашни шакллантириш усули.

График органайзерлар – бу фикрлаш жараёнини яққол тасвирлаш воситаси.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2012.
2. Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. – Т.: Шарқ, 1998.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 20 майдаги “Олий таълим муассасаларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилиш чоратадбирлари тўғрисидаги” ПҚ-1533-сон қарори.
4. Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисидаги Ўзбекистон Республикасининг қонуни, «Халқ сўзи», 1998 й., 15 май 2- бет.
5. A therapist’s guide to pediatric assessment, - Linda King-Thomas, Bonnie J. Hacker, 1987, USA

Интернетдаги маълумотларни қуйидаги сайтлардан олинади:

<http://www.medmir.ru.>,

<http://www.doctor.ru.>,

Режа:

- 1.Рейтинг тўғрисида тушунча
- 2.Педиатрик фанларда баҳолашнинг мақсад ва вазифалари
- 3.Назорат турлари
- 4.Рейтинг натижаларини таҳлил қилиш

Таянч иборалар: *рейтинг, назорат, баҳолаш.*

Талабалар билимини назорат қилиш ва рейтинг тизими орқали баҳолашдан мақсад таълим сифатини бошқариш орқали рақобатбардош кадрлар тайёрлашга эришиш, талабаларнинг фанларни ўзлаштиришида бўшлиқлар ҳосил бўлишини олдини олиш, уларни аниқлаш ва бартараф этишдан иборат.

Рейтинг тизимининг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат

- а) талабаларда Давлат таълим [стандартларига](#) мувофиқ тегишли билим, кўникма ва малакалар шакллланганлиги даражасини назорат қилиш ва таҳлил қилиб бориш;
- б) талабалар билими, кўникма ва малакаларини баҳолашнинг асосий тамойиллари: Давлат таълим [стандартларига](#) асосланганлик, аниқлик, ҳаққонийлик, ишончлилиқ ва қулай шаклда баҳолашни таъминлаш;
- в) фанларнинг талабалар томонидан тизимли тарзда ва белгиланган муддатларда ўзлаштирилишини ташкил этиш ва таҳлил қилиш;
- г) талабаларда мустақил ишлаш кўникмаларини ривожлантириш, ахборот ресурслари манбаларидан самарали фойдаланишни ташкил этиш;
- д) талабалар билимини ҳолис ва адолатли баҳолаш ҳамда унинг натижаларини вақтида маълум қилиш;
- е) талабаларнинг фанлар бўйича комплекс ҳамда узлуксиз тайёргарлигини таъминлаш;
- ж) ўқув жараёнининг ташкилий ишларини компьютерлаштиришга шароит яратиш.

РЕЙТИНГ ТИЗИМИДА БАХОЛАШ ТУРЛАРИ ВА ШАКЛЛАРИ

- Назорат турлари, уни ўтказиш тартиби ва мезонлари Илмий услубий кенгашда муҳокама қилинади ва тасдиқланади ҳамда ҳар бир фаннинг ишчи ўқув дастурида машғулот турлари билан биргаликда кўрсатилади.
- Рейтинг назорати жадваллари, назорат тури, шакли, сони ҳамда ҳар бир назоратга ажратилган максимал балл, шунингдек жорий ва оралик

назоратларнинг саралаш баллари ҳақидаги маълумотлар фан бўйича биринчи машғулотда талабаларга эълон қилинади.

- Талабаларнинг билим савияси ва ўзлаштириш даражасининг Давлат таълим [стандартларига](#) мувофиқлигини таъминлаш учун қуйидаги назорат турларини ўтказиш назарда тутилади: ЖН, ОН, ЯН
- Назорат турлари, уни ўтказиш тартиби ва мезонлари Илмий услубий кенгашида муҳокама қилинади ва тасдиқланади ҳамда ҳар бир фаннинг ишчи ўқув дастурида машғулот турлари билан биргаликда кўрсатилади.
- Рейтинг назорати жадваллари, назорат тури, шакли, сони ҳамда ҳар бир назоратга ажратилган максимал балл, шунингдек жорий ва оралик назоратларнинг саралаш баллари ҳақидаги маълумотлар фан бўйича биринчи машғулотда талабаларга эълон қилинади.
- Талабаларнинг билим савияси ва ўзлаштириш даражасининг Давлат таълим [стандартларига](#) мувофиқлигини таъминлаш учун қуйидаги назорат турларини ўтказиш назарда тутилади: ЖН, ОН, ЯН

Жорий назорат

Талабанинг фан мавзулари бўйича билим ва амалий кўникма даражасини аниқлаш ва баҳолаш усули. Жорий назорат фаннинг хусусиятидан келиб чиққан ҳолда, семинар, лаборатория ва амалий машғулотларида оғзаки сўров, тест ўтказиш, суҳбат, назорат иши, коллоквиум, уй вазифаларини текшириш ва шу каби бошқа шаклларда ўтказилиши мумкин.

Ҳар бир машғулотда барча талабалар баҳоланиши ва ўз баҳосини билиши шарт;

Жорий назорат - талабаларнинг эгаллаган билим, кўникма ва малакаларининг ўқув дастурига мувофиқлигини мунтазам назорат қилади. Шу билан бирга жорий баҳолашда ўқитувчи талабаларнинг билимларини онгли ўзлаштиришга, ўз-ўзини тўғри назорат қила олишга ўргатади ҳамда уларни мустақил фикрлашга, ижодий ишлашга йўналтиради.

Оралик назорат

ОН ўқув дастурининг тегишли бўлими тугаллангандан кейин ёки семестр (ўқув йили) охирида талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларини баҳолаш учун ўтказилади. Оралик назорат топшириқлари жорий баҳолашда текшириш имконияти бўлмаган топшириқлар, жорий баҳолашнинг ҳаққонийлигини текширувчи топшириқлар ва ижодий топшириқларни ўз ичига олади.

ОН ҳар бир ўқув фани режаси асосида ўтказилади ва уни ўтказиш вақти талабаларга бир ҳафта олдин маълум қилинади.

Оралик назорат қуйидаги шаклларда амалга оширилади:

1. Оғзаки сўров;
2. Умумлаштирувчи ёзма иш;
3. Синовлар - Тест-синов; ОСКИ, ОСИ ва бошқалар
4. Оралиқ назоратнинг сони (бир семестрда икки мартадан кўп ўтказилмаслиги лозим) ва шакли (ёзма, оғзаки, тест, OSCE ёки уларнинг комбинациялари) ўқув фанига ажратилган умумий соатлар ҳажмидан келиб чиққан ҳолда белгиланади.
5. Фанга ажратилган аудитория соати 72 дан кам бўлган ҳолда ОН ўтказилмайди ва бунда ЖН ва ЯН улуши 50:50 ни ташкил қилади. Фанга ажратилган аудитория соати 160 дан юқори бўлган ҳолда семестрда 2 марта ОН ўтказиш мумкин. ОНга жорий назорат бўйича 55 ва ундан ортиқ балл тўплаган талабалар қўйилади. ОН бўйича белгиланган максимал рейтинг балининг 55%дан кам балл тўплаган талаба ЯБга қўйилмайди.
6. Якуний назорат семестр якунида муайян фан бўйича назарий билим ва амалий кўникмаларни талабалар томонидан ўзлаштириш даражасини баҳолаш усули. ЯН асосан таянч тушунча ва ибораларга асосланган “Ёзма иш” ёки ОСКИ шаклида ўтказилади. Таълим йўналиши ва мутахассисликлари айрим фанларининг хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда академия Илмий кенгаши қарори асосида кўпи билан 40% фанлардан якуний назоратлар бошқа шаклларда (оғзаки, тест ва ҳоказо) ўтказилиши мумкин.
7. ЖН ва ОНга ажратилган умумий балларнинг ҳар биридан саралаш балини тўплаган талабага ЯНда иштирок этиш ҳуқуқи берилади. ЯН OSCE ва тест усули комбинациясида ўтказилган ҳолда баллар нисбати мос равишда 50:50% ни ташкил этади. OSCE ва тест натижасида тўпланган баллар ЯНни тегишли балини ташкил этади. Агар OSCE натижалари бўйича талаба қониқарсиз баҳо олса, у тест назоратига киритилмайди.
8. ЯН икки босқичда ўтказиладиган фанлар бўйича талаба ЯБнинг ҳар бир босқичида (ОСКИ ёки амалий кўникмаларни назорат қилиш ва тест) 55%дан кўп балл тўплаши лозим.
9. ЖН ва ОНга ажратилган умумий балларнинг ҳар биридан саралаш балини тўплаган талабага ЯНда иштирок этиш ҳуқуқи берилади. ЯН OSCE ва тест усули комбинациясида ўтказилган ҳолда баллар нисбати мос равишда 50:50% ни ташкил этади. OSCE ва тест натижасида тўпланган баллар ЯНни тегишли балини ташкил этади. Агар OSCE натижалари бўйича талаба қониқарсиз баҳо олса, у тест назоратига киритилмайди.

Рейтинг тизими тартиблари

- ОН ни ўтказиш жараёни кафедра мудири томонидан тузилган комиссия иштирокида даврий равишда ўрганиб борилади ва уни ўтказиш

тартиблари бузилган ҳолларда, ОН натижалари бекор қилинади ва оралик назорат қайта ўтказилади.

- Академия ректорининг буйруғи билан ички назорат ва мониторинг бўлими раҳбарлигида тузилган комиссия иштирокида ЯН ни ўтказиш жараёни даврий равишда ўрганиб борилади ва уни ўтказиш тартиблари бузилган ҳолларда, ЯН натижалари бекор қилинади ва ЯН қайта ўтказилади.
- Ўқув йили тугаганидан кейин рейтинг назорати натижаларига кўра талабаларни кейинги курсга ўтказиш тўғрисида белгиланган тартибда қарор қабул қилинади.

БАҲОЛАШ ТАРТИБИ ВА МЕЗОНЛАРИ

Талабаларнинг билим савияси, кўникма ва малакаларини назорат қилишнинг рейтинг тизими асосида талабанинг ҳар бир фан бўйича ўзлаштириш даражаси баллар орқали ифодаланади. Ҳар бир фан бўйича талабанинг семестр давомидаги ўзлаштириш кўрсаткичи 100 баллик тизимда бутун сонлар билан баҳоланади. 100 балл назорат турлари бўйича қуйидагича тақсимланади:

БАҲОЛАШ ТУРЛАРИНИ ЎТКАЗИШ МУДДАТИ

- Оралик ва якуний баҳолаш турлари календар-тематик режага мувофиқ ўқув-услубий бўлим томонидан тузилган рейтинг назорат жадваллари асосида ўтказилади. Якуний назорат семестрнинг охириги 2 ҳафтаси мобайнида ўтказилади.
- Жорий ва оралик назоратларда саралаш баллидан кам балл тўплаган ва узрли сабабларга кўра назоратларда қатнаша олмаган талабага қайта топшириш учун, навбатдаги шу назорат туригача ёки семестр якунигача, сўнгги жорий ва оралик назоратлар учун якуний назоратгача бўлган муддат берилади.
- Талаба назорат натижаларидан норози бўлса, фан бўйича назорат тури натижалари эълон қилинган вақтдан бошлаб бир кун мобайнида факультет деканига ариза билан мурожаат этиши мумкин. Бундай ҳолда факультет деканининг тақдимномасига кўра ректор буйруғи билан 3 (уч) аъзодан кам бўлмаган таркибда апелляция комиссияси ташкил этилади.
- Апелляция комиссияси талабаларнинг аризаларини кўриб чиқиб, шу куннинг ўзида хулосасини билдиради.
- Баҳолашнинг ўрнатилган талаблар асосида белгиланган муддатларда ўтказилиши ҳамда расмийлаштирилиши факультет декани, кафедра мудири, ўқув бўлими ҳамда ички назорат ва мониторинг бўлими томонидан назорат қилинади.

РЕЙТИНГ НАТИЖАЛАРИНИ ҚАЙД ҚИЛИШ ВА ТАҲЛИЛ ЭТИШ ТАРТИБИ

- Талабанинг фан бўйича назорат турларида тўплаган баллари семестр якунида рейтинг қайдномасига бутун сонлар билан қайд қилинади. Рейтинг дафтарчасининг “Ўқув режасида ажратилган соат” устунига

семестр учун фанга ажратилган умумий ўқув юклама соатлари (аудитория+мустақил иш соатлари), “Ўзлаштириш кўрсаткичи” устунига эса 100 баллик тизимдаги ўзлаштириши қўйилади.

- Талабанинг саралаш балидан паст бўлган ўзлаштириши рейтинг дафтарчасига қайд этилмайди.
- Ҳар бир фан бўйича ўтказиладиган назорат турларининг натижалари гуруҳ журнали ҳамда қайдномада қайд этилади ва шу куннинг ўзида (назорат тури ёзма иш шаклида ўтказилган бўлса, 2 (икки) кун муддат ичида) талабалар эътиборига етказилади.
- Якуний назорат натижаларига кўра фан ўқитувчиси талабаларнинг фан бўйича рейтингини аниқлайди ҳамда рейтинг дафтарча ва қайдноманинг тегишли қисмини тўлдиради.
- Талабанинг рейтингини унинг билими, кўникмаси ва малакалари даражасини белгилайди. Талабанинг семестр (курс) бўйича умумий рейтингини барча фанлардан тўпланган рейтинг баллари йиғиндиси орқали аниқланади.
- Талабалар умумий рейтингини ҳар бир семестр ва ўқув йили якунлангандан сўнг эълон қилинади.
- Диплом иловаси ёки академик маълумотномани деканат томонидан расмийлаштиришда фан бир неча семестр давом этган бўлса, рейтинглар йиғиндиси олинади.
- Талабага имтиёзли диплом белгилашда унинг ҳар бир семестр якунидаги фанлар бўйича ўзлаштириш кўрсаткичи ҳисобга олинади.
- Талабаларнинг жорий, оралиқ ва якуний назоратларда эришган натижалари кафедралар, деканатлар ва ўқув-методик бошқармада компьютер хотирасига киритилиб, мунтазам равишда таҳлил қилиб борилади.
- Жорий, оралиқ ва якуний назорат натижалари кафедра йиғилишлари, факультет ва ТГА Илмий кенгашларида мунтазам равишда муҳокама этиб борилади ва тегишли қарорлар қабул қилинади.

Назорат саволлари:

1. Рейтинг нима?
2. Баҳолаш турлари?.
3. Якуний баҳолаш турлари?

ФОЙДАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙҲАТИ:

1. Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. – Т.: Шарқ, 1998.
2. Каримов И.А. Биз келажакимизни ўз қўлимиз билан қурамыз, 7-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 1999.
3. Каримов И.А. Ватан равнақи учун ҳар биримиз маъсулмиз, 9-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 2001.

4. Қаримов И.А. Истиқлол ва маънавият. – Т.: Ўзбекистон, 1994.
5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 26 сентябрдаги “Олий таълим муассасалари педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 278-сонли қарори.

Интернетдаги маълумотларни қуйидаги сайтлардан олинади:

<http://www.medmir.ru.>,

<http://www.doctor.ru.>,

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

МАВЗУ. ПЕДИАТРИЯ ЙЎНАЛИШИ КАФЕДРАЛАРИДА ТАЛАБАЛАРНИ
ИНТЕРАКТИВ УСУЛЛАР ЁРДАМИДА ЎҚИТИШ УСЛУБЛАРИ (2 СОАТ)

Режа:

1. Янги педагогик усуллар тўғрисида тушунча
2. Интерактив усулларнинг турлари

Янги педагогик усуллар тўғрисида тушунча

Педагогик технология - бу муайян лойиҳа асосида ташкил этиладиган, аниқ мақсадга йўналтирилган ўқув жараёнини система сифатида қараб, ушбу мақсаднинг натижаларини кафолатловчи таълим жараёнига технологик ёндошадиган таълимий тадбирдир.

Шахсга янгича қараш қуйидагилардан иборат:

– таълим жараёнида шахс объект эмас, субъект ҳисобланилади;
– ҳар бир таҳсил олувчи қобилият эгаси, кўпчилик эса истеъдод эгаси ҳисобланилади;

– этник маънавий қадриятлар (сахийлик, муҳаббат, меҳнатсеварлик, виждон ва бошқалар) шахснинг устувор хислатлари ҳисобланади.

Муносабатларни демократлаштириш қуйидагиларни ўз ичига олади:

– таҳсил олувчи ва таълим берувчи ҳуқуқларини ҳурмат қилиш;
– хатони тузатишга имкон бериш;
– ўз нуқтаи назарига эга бўлиш ҳуқуқи;
– таҳсил олувчи ва таълим берувчи муносабати зайли: таъқиқламаслик; бошқариш эмас, биргаликда бошқариш; мажбурлаш эмас, ишонтириш; буюриш эмас, ташкил этиш; чегаралаш эмас, эркин танлаб олишга имкон бериш.

Бугунги кунда ДТС асосида шакллантирилган таълим жараёнини замонавий педагогик технология асосида ташкил қилишда қўлланиладиган педагогик усулларни ушбу тоифага ажратилмоқда. Бу тоифадаги усуллар ўқув предметлари ўқув машғулотларининг лойиҳаларини тузганда ва педагогик технологияни таълим жараёнига жорий қилинаётганда, билим соҳаларининг хусусиятидан келиб чиқиб, керакли жойларида ишлатилади. Буларга қуйидагилар киради:

Биринчи тоифадаги усуллар “Анъанавий усуллар” деб аталиб, тингловчи-ёшларга билимларни “етказиб бериш” тамойилига асосланадилар. Уларга: “Айтиб бериш”, “Кўрсатиб бериш”, “Намойиш”, “Маъруза тақдимоти”, “Савол-жавоб”, “Тўрт поғонали усули” кабилар. **Иккинчи тоифадаги усуллар** “Интерактив” усуллар деб номланиб, билим олувчиларни билим эгаллашларида “Фаоллаштириш” тамойилига суянади. **Учинчи тоифадаги усуллар** “Ноанъанавий усуллар” дейилиб, таълим – тарбия жараёнини “Жадаллаштириш ва самарадорлигини ошириш” тамойилидан келиб чиқади (Методик тавсиянинг 6-бетида кўрсатиб

ўтилган). Бу уч тоифадаги усуллар тарихан таркиб топиб, вақт ўтиши билан бири-биридан такомиллашиб, ўз даврининг талабига жавоб берганлар. Юқорида акс этирилган усулларнинг, “Педагогик технологиядан” ташқарисини амалда қўллаётганда, ижобий томонлари билан бир қаторда камчиликлари ва ноқулай томонлари мавжудлиги ўқув жараёнида аниқланган

Таълим усулларининг натижавийлигини қайси мезонлар аниқлайди?

Яхши ёки ёмон усуллар мавжуд эмас. Усулнинг натижавийлигини бажарилган ёки бажарилмаган вазифа бўйича хулоса чиқариш мумкин.

Қандай қилиб, кенг тарқалган усуллар, жумладан ақлий ҳужум ёки гуруҳли мунозарани натижавийлигини ўқув машғулотида ечиладиган топшириқлар билан боғлиқсиз, ёки аниқ амалий вазиятни таҳлил қилиш ва ечиш (кейс-стади) усулини натижавийлигини, ушбу усул қўлланилаётган ўқув машғулотининг мақсад ва вазифаларидан узилишда олдиндан баҳолаш мумкин.

Тажрибаларнинг кўрсатишича, усулнинг **асосий натижавийлик мезонлари** куйидагилар:

- белгиланган вазифаларни ҳал этиш учун уни қўллашнинг мослиги ва иқтисодийлиги;
- уни қўллашда соддаллик ва осонлик;
- нафақат энг яхши натижаларни таъминлаши, балки уларга эришишнинг юқори ишончилигини таъминлай олиши.

Интерфаоллик таълим бериш соҳасида умуман янги ҳодиса-бунга биноан таълим берувчи:

- 1) ўқитувчи, бошқа талабалар, маъмурият билан фақат шахсий учрашув йўли билан эмас, балки таълим жараёнининг барча субъектлари билан фаол ўзаро ҳаракат қилиши мумкин;
- 2) мультимедиали объектларни таҳлил этиш жараёнида уларнинг мазмуни, шакли, ўлчови ва рангини ўзгарувчан бошқариш, уларни ҳар томондан кўриб чиқиш, шунга ўхшаш бошқа ҳаракатларни бажаришни, энг кўп кўргазмалиликка эришишда тўхтатиш ва хоҳлаган жойида яна ишга тушириши мумкин.

Интерфаоллик даража қанча юқори бўлса, таълим бериш жараёни шунча натижали бўлади.

Педагогикада таълим усулларини таснифлашга (тартиблаштириш, бир гуруҳга бирлаштириш) турли ёндашишлар юзага келди. Улар тизимлаштиришни турли асосларида тузилган.

Таълим усулларини таълимий мақсадларга эришиш бўйича таълим берувчи (ўргатиш) ва таълим олувчини (ўрганиш) ҳамкорий фаолиятини йўли сифатида кўрсатиш улар хусусияти ва ўқув фаолиятини натижалари бўйича куйидагича гуруҳлаштириш имконини беради:

1 - гуруҳ: тайёр ўзлаштирувчилик ўқув фаолияти ва таълим олувчиларга билимларни 1 - даражада ўзлаштиришни таъминловчи, усуллар;

2 - гуруҳ: эса қолганларни тасвирловчи ўқув фаолияти ва таълим олувчиларга билим ва кўникмаларни 2 - даражада ўзлаштиришни таъминловчи, усуллар;

3 - гуруҳ: муҳокама қилувчи, қисман-изланувчилик ўқув фаолияти ва таълим олувчиларга билим ва кўникмаларни 3 - даражада ўзлаштиришни таъминловчи, усуллар;

4 - гуруҳ: мустақил изланувчилик фаолияти ҳамда 4 - даражада билимларни ўзлаштиришни таъминловчи, усуллар.

Интерфаол (Interactive) - суҳбатли. Интерфаол таълим бериш - суҳбатли таълим бериш, бунда таълим берувчи ва таълим олувчи, таълим олувчи ва компьютернинг ўзаро ҳаракати амалга оширилади.

Кейс - таълим олувчиларни муаммони ифодалашни ва мақсадга мувофиқроқ ечим излашга йўналтирувчи, бир гуруҳ инсонлар ёки алоҳида шахсларни ҳаётий ташкиллашишидан олинган маълум шароитларини баёнли тақдим этилишидан иборат.

(2) кўшимча ахборотлардан, жумладан аудио, видео-ва электрон етказувчилар ва ўқув-услубий материаллардан иборат.

КЕЙС-ЎҚИТИШ ТЕХНОЛОГИЯСИНИНГ ПЕДАГОГИК АННОТАЦИЯ

Қуйидаги элементларни ўз ичига олади:

1. Кейс мўлжалланган предмет, бўлим, мавзу, таълим даражаси, курскўрсатилади.

2. Кейсданкўзланган мақсад (таълимий мақсад, режалаштириладиган ўқув натижалари).

3. Талабалар кейсни муваффақиятли ҳал этиш учун эгаллаши лозим бўлган дастлабки билим ва малакалар.

4. Кейс реал институционал тизим фаолиятини акс эттириши ёки унда кейсолог сунъий моделлаштирган вазият баён қилиниши ҳақидаги маълумот.

5. Ахборот олиш манбалари рўйхати

6. Кейснинг ўзига хос белгиларига кўра тавсифномаси (сюжет, кейс объекти мавжудлиги, материални тақдим этиш усули, ҳажми, тузилмавий ўзига хос хусусиятлари, ўқув топшириғини тақдим этиш усули, чизмалаштириш усули).

7. Кейсдан кўзланган мақсад ва, тегишлича, ташкилий-услубий таъминоти ўзгарганида у қўлланилиши мумкин бўлган ўқув предметлари рўйхати.

Интерактив усулларнинг турлари

КЕЙС-ЎҚИТИШ ТЕХНОЛОГИЯСИНИНГ УНИВЕРСАЛ МОДЕЛИ

<i>Мавзу</i>	
<i>Талабалар сони</i> : ... киши.	<i>Вақти - ... соат.</i>
<i>Ўқув машғулоти шакли</i>	Билимларни кенгайтирадиган ва чуқурлаштирадиган, малакалар орттирадиган семинар
<i>Семинар режаси</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ўқув машғулотига кириш. 2. Билимларни долзарблаштириш. 3. Кичик гуруҳларда кейс билан ишлаш. 4. Натижалар тақдироти. 5. Мунозара, муаммоли вазият ечимини баҳолаш ва устувор ғояни танлаш. 6. Хулоса. Гуруҳлар ва талаблар фаолиятини, ўқув машғулоти мақсадига эришиш даражасини баҳолаш.
<i>Ўқув машғулоти мақсади:</i> ... ҳақидаги билимларни чуқурлаштириш, ... малакаларини орттириш, муаммоли амалий вазиятларни таҳлил этиш ва ҳал қилиш малакаларини шакллантириш	
<i>Ўқув машғулоти натижалари:</i> ... ни тавсифлайди, таснифлайди, асослайди, таққослайди <ul style="list-style-type: none"> • кейсда тақдим этилган вазиятни таҳлил этади; • муаммо, вазифаларни ажратади ва ифодалайди, муаммоли вазиятни ҳал этиш алгоритминини ишлаб чиқади; • вазиятни таҳлил этиш асосида уни ҳал қилишга доир асосли қарор қабул қилинади; • ҳисоб-китоблар амалга оширилади; • якуний хулоса чиқарилади, уни асосли тарзда ҳимоя қилади. 	<i>Ўқитувчининг вазифалари:</i> <ul style="list-style-type: none"> • ... мавзуси бўйича билимларни мустаҳкамлаш ва чуқурлаштириш; • муаммоли вазиятни таҳлил этиш, муаммо ва кичик муаммоларни ифодалаш, вазифалар қўйиш ва уларни ҳал этиш бўйича ҳаракатлар алгоритминини ишлаб чиқиш, иқтисодий асосланган қарорни қабул қилиш, ... ни прогноз қилиш малакаларини ҳосил қилиш; • ҳисоб-китоб юритиш малакасини орттириш, • ишлаб чиқилган нуқтаи назарни асослаш ва ҳимоя қилиш малакаларини ривожлантириш; • мунозара маданиятини, коммуникатив малакаларни ҳосил қилиш.
<i>Таълим услублари</i>	Кейс-стади, ақлий ҳужум, мунозара, амалий услуб
<i>Таълим воситалари</i>	Кейс, талабага услубий кўрсатмалар, флипчарт
<i>Таълим шакллари</i>	Индивидуал, фронтал, жамоа, гуруҳларда ишлаш
<i>Таълим шарт-шароитлари</i>	Гуруҳларда ишлашга мослаштирилган аудитория
<i>Қайтар алоқа усул ва воситалари</i>	Кузатув, блиц-сўров, тақдимот, ўзаро баҳолаш

Ўқув машғулотининг универсал технологик картаси

Босқичлар, вақт	Фаолият	
	ўқитувчининг	талабаларнинг
Тайёргарлик босқичи	Кейс материалларини тайёрлайди ва талабалар танишиши ва ҳал қилиши учун уларга олдиндан тарқатади. Вазиятни таҳлил этиш алгоритми (йўриқномаси) билан таништиради. Таҳлилни мустақил ўтказиш ва унинг натижаларини вазият таҳлили варағига ёзиш вазифасини топширади	Кейсни мустақил ҳал этади, вазият таҳлили варағини тўлдиради

1-босқич. Ўқув машғулоти- га кириш, ... мин.	1.1. Ўқув машғулоти мавзуси, мақсади, режалаштириладиган натижаларни эълон қилади. 1.2. Ушбу кейс мақсадини ва унинг профессионаллаштиришга таъсирини тушунтиради. 1.3. Семинарда ишлаш тартиби, кўрсаткичлар ва баҳолаш мезонлари билан таништиради.	Тингладилар, аниқловчи саволлар берадилар
2-босқич. Асосий (... мин.)	2.1. ... мавзуси (... – сонли илова) бўйича талабалар билимларини долзарблаштириш учун блиц- сўровнома ўтказди	Саволларга жавоб берадилар, муҳокама қиладилар, аниқловчи саволлар берадилар
	2.2. Талабаларни гуруҳларга бўлади. Гуруҳда ишлаш қоидалари (... – сонли илова), мунозара қоидалари (... – сонли илова) билан таништиради (эслатади), мунозара қатнашчисига эслатмани (... – сонли илова) тарқатади. Қуйидагича топшириқ беради: кейс билан индивидуал ишлаш натижаларини муҳокама қилиш, вазиятни жамоа бўлиб таҳлил этиш варағини тўлдириш, муаммоли вазиятнинг индивидуал ечими бўйича устувор ғояларни баҳолаш ва танлаш, тақдимотга тайёрланиш. 2.3. Ўқув фаолиятини мувофиқлаштиради, маслаҳат беради, йўналтиради. Индивидуал иш натижаларини текширади ва баҳолайди: вазиятни таҳлил этиш варақлари	Ўқув топшириғини бажаради
	2.4. Тақдимотни, тақдимотлар муҳокамаси ва ўзаро баҳоланишини ташкил этади. Жавобларни изоҳлайди, ўзгартиради, вазиятни таҳлил этиш ва ҳал қилиш жараёнида берилган хулосаларга алоҳида эътибор қаратади. 2.5. Кейс ечими бўйича ўз вариантини маълум қилади	Гуруҳлар иш натижалари тақдимотини ўтказадилар. Мунозарада қатнашадилар, саволлар берадилар, баҳолайдилар
3-босқич. Яқунлов- чи-баҳолов- чи, ... мин.	3.1. Машғулотга яқун ясайди, ўқув фаолияти натижаларини умумлаштиради, индивидуал ва биргаликдаги ишга баҳоларни эълон қилади. Олинган билимларнинг келгусидаги касбий ва ўқув фаолияти учун аҳамиятини қайд этади	Тинглайдилар, аниқловчи саволлар берадилар

Таълим бериш усулларини танлаш

Таълим бериш усулларини танлаш ва қўллашда кўпгина қуйидаги дидактик омилларни эътиборга олиш муҳим:

➤ *Мақсадни белгилаш:* 1) таълим бериш мақсади, 2) педагогик вазифалар, 3) ўқув фаолият натижалари.

➤ *Ўқув ахборот мазмуни ҳажми ва мураккаблиги:* мақсад ва ушбу ўқув фанини хусусияти, шу тариқа бу фанни шунчалик мураккаб деб қабул қилинган.

➤ *Таълим бериш усуллари ўқув ахборотини эгаллашларига таъсири.* Г. Майерга мувофиқ, 72 соатдан (уч суткадан) ўтганда, маълумотни эшитиш орқали қабул қилгандан сўнг тингловчи хотирасида 10 %; кўриш орқали (кўрганда) - 20%; кўриб ва эшитиш орқали (кўрганда ва эшитганда) - 50%; кўриб ва эшитиш орқали қабул қилиш ва мунозарада - 70%; кўриб ва эшитиш орқали қабул қилиш ва мунозарада, амалий имкониятларни қўлланилганда - 90% ахборот қолади.

➤ *Таълим оловчиларни ўқув имкониятлари:* тайёргарлик даражаси, умумўқув малакаларни шаклланганлиги, фаоллиги, қизиқиши ва йўналтирилганлиги, ёши, ишлаш қобилияти, ўзига хос имкониятлари ва қобилиятлари.

➤ *Вақт сарфи:* 1) ўқув дастурида йил давомида ўқув фанига, унинг алоҳида мавзуларига ажратилган вақт, шунчалик чекланган бўлиши мумкинки, бу эса кўп вақт оладиган усулларни мақсадга мувофиқроқ жойларда қўллаш имконини беради; 2) вақт у ёки бошқа усулни тайёрлаш ва амалга оширишда меҳнат сарфини кетиш нуқтаи назаридан муҳим омил ҳисобланади. Шу боис, бундай усулларни қўллашни режалаштиришда, ўзидан ушбу ташкиллаштириш йўлини амалга оширишга зарур тайёргарликка вақт ва куч етарли бўладими? деб сўраш керак.

➤ *Таълим бериш шароити:* баъзи усулларни амалга ошириш учун алоҳида шароитлар талаб этилади: таълим беришнинг техник воситалари, компьютер, махсус компьютер дастурлари, магнитли ёзув тахтаси, махсус жиҳозланган хона ва бошқ.

➤ *Таълим берувчи ва таълим оловчи ўртасидаги, жамоадаги ўзаро муносабатларнинг хусусиятлари* (ҳамкорлик ёки сўзсиз бўйсунли).

➤ *Таълим оловчилар сони:* агарда у катта бўлмаса, таълим беришни фаол таълим усулларни қўллаб, жадаллаштириш мумкин.

➤ *Таълим берувчининг чуқур билимдонлиги ва шахсий сифатлари:* маъқул деб топилган усулларни қўллашни билиши ва удаллаши, талабларга мос шахсий сифатларга эга бўлиши лозим.

Қўшимча омиллар:

- Мавзунини ўрганишни (мустақил/ таълим берувчи раҳбарлиги остида) ташкиллаштириш йўли: *Қай тарзда?*
- Дидактик воситалар: *Қайсилари?*
- Фаолликни рағбатлантирувчи усуллар: *Қайсилари?*
- Назорат ва ўз-ўзини назорат: *Қайсилари?*

ГЛОССАРИЙ

Технология (юнонча.techne маҳорат+ logos таълимот) – ишлаб чиқариш жараёнини олиб бориш усуллари ва услублари тўғрисидаги билимлар мажмуаси.

Инновация – бу таълим муассасасининг анъанавий ва умумамалий ривожланишдан фарқли равишда прогрессив ривожланишига ёрдам берувчи янгилик.

Педагогик технология – бу педагогик фаолиятнинг муваффақиятига кафолат берувчи жиддий илмий лойихалаш ва аниқ қайтаришдир.

Олий таълимда технология – аниқ бир мутахассислик бўйича битирувчини тайёрлашга қаратилган ўқитишнинг усуллари, услублари мажмуаси.

Олийгоҳ педагогининг профессионал ваколоти – мутахассиснинг интеграл таърифи бўлиб, унинг ҳаққоний вазиятда профессионал муаммолар ва типик профессионал вазифаларни ҳал қила олишидир.

Муаммоли вазият – бир бирига зид бўлган маълум бир ечимга эга бўлмаган вазият

Педагогнинг лойихалаштириш қобилияти – ўз шахсий фаолиятинию. Талабаларнинг таълим олишини режалаштираолиш қобилияти;

Педагогнинг асосли (конструктив) маҳорати – курсга мўлжалланган ўқув жараёнини режалаштираолиш қобилияти;

Педагогнинг коммуникатив маҳорати – педагогнинг талабалар, ҳамкасблар ва маъмурият билан ўзаро алоқа ўрната олиш қобилияти;

Педагогнинг ташкилотчилик маҳорати – нафақат ўзининг, балки талабаларнинг ҳам фаолиятини ташкил қила олиш қобилияти.

Типик вазиятли масалалар – репродуктив фаолиятга қаратилган масалалар

Ролли ўйинлар – турли хил вазиятларни моделлаштиришга қаратилган ўқитиш усули